

СКЛАДОВІ ЗМІШАНИХ АКТИВІВ ТА УМОВИ НАБУТТЯ НИМИ ОЗНАК МОНЕТАРНОСТІ

Досліджено склад та економічну природу змішаних активів підприємства, визначено умови за яких вони можуть відноситися до монетарних

Ключові слова: змішані активи, монетарні та немонетарні активи, дебіторська заборгованість, вексель, фінансові інвестиції

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання важливе місце надається визначенню вартості підприємства тому, що вона орієнтує на отримання оптимального прибутку й збереження своїх позицій на ринку товарів і послуг. З метою створення належних умов для забезпечення надійного й ефективного функціонування системи розрахунку вартості підприємства, необхідно сформулювати принципи її оцінки. Одним із важливих аспектів правильної оцінки підприємства є достовірні оцінки активів підприємства. Слід відмітити, що вартість активів, а відповідно і підприємства в цілому буде змінюватися залежно від цілей управлінського персоналу, так, зокрема, з метою залучення інвестицій або ж кредитних коштів з метою розвитку (розширення) діяльності, продажу або ліквідації підприємства.

Метою проведеного дослідження є визначення складу змішаних активів та умов за яких вони відносяться до монетарних.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. При проведенні огляду наукової літератури встановлено, що відсутні ґрунтовні праці в частині розкриття сутності та особливостей обліку змішаних активів, проте дослідники розглядали окремо складові таких активів. Так, зокрема, дослідження сутності, бухгалтерського обліку та контролю *дебіторської заборгованості* займалися – С.Л. Береза, М.Д. Білик, О.Т. Бровко, Ф.Ф. Бутинець, Т.М. Знамеровська, П.Б. Кватирка, О.М. Кияшко, В.М. Костюченко, С.А. Кузнецова, К.І. Маліношевська, Н.П. Матицина, Л.А. Некрасенко, Н.М. Новікова, В.В. Олійник, Н.В. Соловей, К.С. Сурніна, Н.І. Ценклер, Т.В. Чорнак, В.Ю. Шип та інші; *векселів* – О.Ю. Большакова, Л.М. Гавриловська, Н.Й. Галушка, С.О. Гуткувич, А.В. Демківський, М.Д. Корінько, Н.Є. Брюховецька, В.М. Костюченко, С.В. Мирославський, С.З. Мошенський тощо; *фінансових інвестицій* – Н.Г. Богатко, М.І. Бондар, А.І. Вергун, О.М. Галенко, Е.А. Гуророва, А.Г. Коваленко, К.В. Кравченко, О.Л. Шерстюк тощо. Тоді як, питання поділу активів на монетарні та немонетарні є не дослідженим, оскільки ніхто з дослідників не приділяв увагу класифікації активів саме з такої точки зору та не виділяли змішані активи.

Викладення основного матеріалу. Згідно із П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" передбачена класифікація активів на монетарні та немонетарні з метою визначення курсових різниць та перерахування монетарних статей балансу на дату балансу. Вважаємо, що необхідно класифікувати активи за грошовою ознакою на змішані, монетарні та немонетарні активи. Змішані активи залежно від економічного змісту господарської операції можуть виступати як монетарними, так і немонетарними. Причому, застосовувати таку класифікацію потрібно не лише з вищенаведеною метою.

Так, наприклад, якщо керівництво бажає розширювати обсяги діяльності та залучати інвестиції, то інвесторів в більшій мірі буде цікавити інформація про немонетарні активи і бажано, щоб їх кількість переважала (наявність основних засобів, технології, забезпеченість ресурсами тощо). У випадку ж якщо директор бажає продати підприємство, то потреби користувачів у інформації про монетарні та немонетарні активи буде залежати від мети придбання. Так, зокрема, якщо підприємство придбають через наявність певної унікальної технології, наявність доступу до природних ресурсів тощо, та з метою розширення його подальшої діяльності, то таких покупців буде цікавити наявність немонетарних активів. В іншому ж випадку, покупців буде цікавити наявність монетарних активів, які можливо швидко конвертувати в грошові кошти. Таким чином, інформація про монетарні та немонетарні активи відіграє важливу роль для управління грошово-ресурсним потенціалом підприємства, оскільки від цілей користувачів можуть змінюватися методи оцінки змішаних активів, що є одним з найважливіших факторів формування вартості підприємства.

Основними складовими змішаних активів є такі три об'єкти, як: дебіторська заборгованість (довгострокова та поточна), фінансові інвестиції (довгострокові та поточні) та векселі (довгострокові та поточні). Розглянемо можливість кожної із складових змішаних активів бути монетарним активом.

Дебіторська заборгованість як складова змішаних активів займає особливе місце в системі бухгалтерського обліку, контролю й управління. З метою забезпечення зростання прибутку в таких умовах суб'єкти господарювання використовують різноманітні механізми розширення клієнтської бази і збільшення обсягів реалізації, що у свою чергу призводить до зростання розміру дебіторської заборгованості. Так, за період з 2007 до 2011 рр. спостерігалось різке збільшення сум дебіторської заборгованості, що зумовлено понесенням додаткових витрат від безнадійної дебіторської заборгованості та зростанням обсягу роботи з дебіторами (насамперед, витрати на відрядження та зв'язок). Різке збільшення дебіторської заборгованості також зумовлено неплатоспроможністю окремих покупців та фінансовими труднощами, оскільки підприємство відчуває нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати тощо.

Відповідно до концепції управління вартістю дебіторську заборгованість запропоновано поділити на монетарну і немонетарну. Важливість зазначеного поділу пов'язана з тим, що використання різних методів оцінки активів дозволяє впливати на вартість підприємства на ринку. Розглянемо можливість дебіторської заборгованості бути монетарною чи немонетарною статтею (рис. 1).

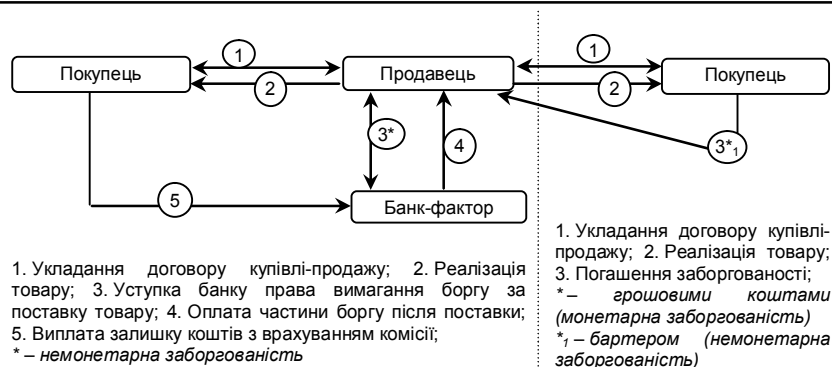

Рис. 1. Схема розрахунку дебіторської заборгованості як змішаного активу

Дебіторську заборгованість як змішаний актив необхідно розглядати із двох позицій – монетарної та немонетарної. Немонетарна дебіторська заборгованість виникне при уступці банку права вимагання боргу за поставку товару, тобто відбувається перепродаж дебіторської заборгованості на користь фінансового посередника – банку (виникають так звані факторингові послуги). Проте існує ризик невпевненості щодо непогашення дебіторської заборгованості. У разі непогашення зобов'язань дебітором банк може затребувати отриманий авансовий платіж з постачальника, тобто продавець поручається за свого покупця, а якщо покупець не поверне борг, постачальник усе одно отримає частину платежу, що залишилася (за додаткову плату банк може прийняти на себе кредитний ризик). З іншої сторони, немонетарна дебіторська заборгованість може виникати при бартерних розрахунках. Тобто обмін певної кількості товару або товарної партії на інший без використання грошової форми розрахунків. Такий вид розрахунків надає більше можливостей просування товарів на зовнішній ринок, а також забезпечує односторонність вигоди в бартерній угоді, складність переговорів щодо узгодження ціни і кількості зустрічних товарних показників та обов'язковість збігу потреб партнерів. Монетарна дебіторська заборгованість виникне у випадку погашення заборгованості перед дебітором грошовими коштами, оскільки вона виступає засобом платежу. Таким чином, монетарна дебіторська заборгованість представлена фіксованою (визначеною) сумою грошових коштів, а немонетарна – не виражена.

У випадку розрахунку дебіторської заборгованості з нерезидентами країни виникають курсові різниці, які є монетарними. Якщо розглядати дебіторську заборгованість як монетарну статтю, з однієї сторони, то курсові різниці в бухгалтерському обліку слід визначати на звітну дату балансу і дату розрахунків, збільшуючи при цьому інші доходи (витрати) підприємства. З іншої сторони, монетарні курсові різниці виникають при бартерних розрахунках. Тобто, якщо учасниками бартерних операцій є юридичні особи різних держав, то виникають курсові різниці за валютними операціями, які утворилися між датою відвантаження (відпущення) за бартером товарів і датою одержання від іноземного партнера матеріальних цінностей та списуються на рахунок "Фінансові результати". Таким чином, визначення курсових різниць за монетарними статтями вплине не тільки на відображення даних в бухгалтерському обліку, але й на формування кінцевого фінансового результату.

Встановлено, що основними критеріями віднесення дебіторської заборгованості до монетарних активів є їх вираження в грошовій формі (готівковій чи безготівковій), а також, в основі операцій з такими активами лежить така функція грошей як "засіб платежу", що передбачає обслуговування грошима погашення різноманітних боргових зобов'язань які виникають між суб'єктами економічних відносин [4, с. 159]. В свою чергу, основними

критеріями віднесення до немонетарного активу є його вираження у формі певного об'єкту як матеріального (основні засоби, сировина), так і нематеріального, а також можливість вартісно його виміряти, що пов'язано з функцією грошей – "міра вартості", яка полягає у здатності грошей як загального еквівалента вимірювати вартість усіх інших товарів, надавати форму ціни (грошового виразу) [4, с. 156]. При цьому, монетарна дебіторська заборгованість представлена фіксованою (визначеною) сумою грошей, а немонетарна – не виражена.

Однією із складових змішаних активів є фінансові інвестиції. Інвестиції є одним з найважливіших чинників економічного зростання підприємства, є джерелом для придбання основних засобів, формування обігових коштів тощо. Так, обсяги прямих іноземних інвестицій в 2011 р., порівняно з 1995 р., збільшилися в дев'ять разів. Це багато в чому зумовлено стабілізацією економічної ситуації в Україні та прискоренням темпів економічного зростання. Інвестування здійснювалося переважно у вигляді грошових внесків, які склали \$2356,9 млн. (84,5% вкладеного обсягу). Слід відмітити, що більша частина інвестицій (2287,0 млн. дол. або 80 %) надходять з країн Європейського союзу, з країн СНД – 84,3 млн. дол. (3,0%), з інших країн світу – 416,9 млн. дол. (15,0%). Серед країн Європейського союзу найбільше коштів у вигляді інвестицій надходить з Австрії, Великої Британії, Кіпру, Нідерландів, Німеччини, Франції та Швеції.¹

Більшість дослідників дотримуються думки, що основними формами фінансових інвестицій є три (рис. 2).

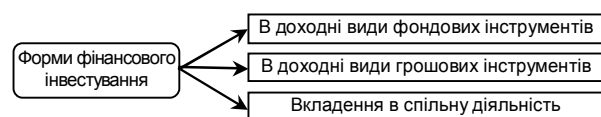

Рис 2. Форми фінансового інвестування

Внесення капіталу в доходні види фондових інструментів нині є найбільш масовою і перспективною формою фінансового інвестування. Вона характеризується внесенням капіталу в різноманітні види цінних паперів, що вільно обертаються на фондовому ринку [2, с. 58-75]. Спеціально підібрана, відповідно до обраної інвестиційної стратегії сукупність об'єктів фінансового інвестування характеризується поняттям портфеля фінансових інвестицій. Портфель може бути сформований із цінних паперів одного типу (наприклад, акції) або різних фінансових інвестицій (акції, облигації тощо) [19].

Внесення капіталу в доходні види грошових інструментів. Ця форма фінансового інвестування спрямована, перш за все, на ефективне використання тимчасово вільних грошових активів підприємства.

¹ За даними Державного Комітету Статистики [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/zd/ives/ives_u/ives1211_u.htm

Основним видом інвестування грошових інструментів є депозитний внесок в комерційних банках. Як правило, ця форма використовується для короткострокового інвестування капіталу та її головною метою є генерування інвестиційного прибутку.

Внесення коштів до статутних капіталів спільних підприємств має найбільш тісний зв'язок з операційною діяльністю підприємства. Ця форма забезпечує зміцнення стратегічних господарських зв'язків з постачальниками сировини і матеріалів (при участі в їх статутному капіталі); розвиток своєї виробничої інфраструктури; розширення

можливостей збуту продукції або проникнення на інші регіональні ринки; різноманітні форми галузевої і товарної диверсифікації операційної діяльності та інші стратегічні напрями розвитку підприємства.

Згідно із Податковим Кодексом України (далі – ПКУ) [15], фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Таким чином, виходячи із визначення, яке надане ПКУ можна визначити форми здійснення фінансових інвестицій (рис. 3).

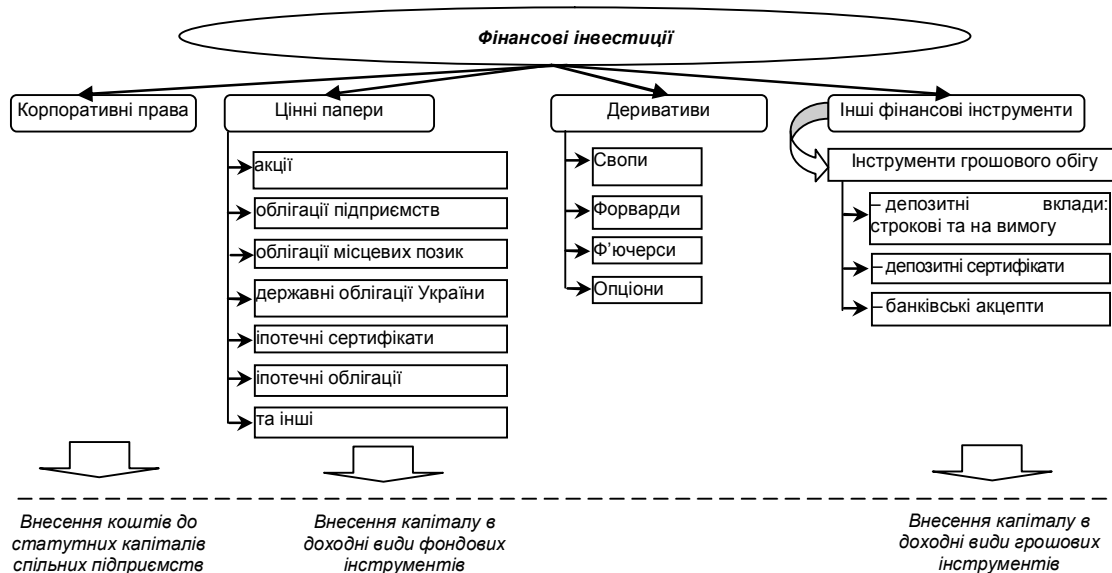

Рис. 3. Форми здійснення фінансових інвестицій

Згідно із ПКУ [15], корпоративні права – права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Відповідно до змісту ст. 167 Господарського Кодексу України [3] можна виділити такі ознаки корпоративних прав:

1) суб'єктом цих прав є особа, яка має частку в статутному капіталі (майні) господарської організації. Частка в капіталі та корпоративні права співвідносяться між собою. Первинною є частка в статутному капіталі юридичної особи, її розмір визначає обсяг належних особі корпоративних прав;

2) складний зміст корпоративних прав, який визначає можливість особи, передбачені законом та установчими документами.

Корпоративні права виникають у власника корпоративних прав щодо будь-яких юридичних осіб незалежно від того, чи формується статутний капітал, і мають відносний характер, тобто виникають лише щодо конкретної юридичної особи. Вони є комплексними за змістом і включають такі групи прав:

1) управлінські – право брати участь в управлінні, право голосу, право на отримання інформації про діяльність юридичної особи (ці права походять від права участі);

2) майнові – право на отримання частки прибутку від діяльності юридичної особи, право на отримання частини активів у випадку її ліквідації (ці права походять від права на частку в статутному капіталі) [13].

Для акціонера обидва елементи є важливими, тому що він має намір одержати від своїх прав не лише прибуток, а й інтерес більшою мірою становить використання корпоративних прав для участі в управлінні товариством [14].

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що операції пов'язані з корпоративними правами не слід відносити до монетарних, у зв'язку з тим, що вони передбачають в більшій мірі участь в управлінні підприємством. А прибуток, який отримується у разі ефективної діяльності підприємства не завжди направляється на виплату дивідендів, а може бути використаний на поповнення статутного, резервного капіталів, реінвестиції в діяльність підприємства. Але, навіть у випадку виплати дивідендів монетарною буде не стаття інвестицій, а стаття розрахунків з учасниками. Крім того, слід відмітити, що придбання корпоративних прав, за вищевикладеними формами фінансового інвестування, можна віднести до внесення коштів до статутних капіталів спільних підприємств.

Наступною формою здійснення фінансових інвестицій є придбання цінних паперів. Згідно із ГКУ [3], цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і визначає відносини між суб'єктом господарювання, який його випустив (видав), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що впливають з цього документа, іншим особам.

Відповідно до Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок" суб'єкти господарювання та державні органи можуть випускати такі види цінних паперів: акції; облігації підприємств; облігації місцевих позик; державні облігації України; іпотечні сертифікати; іпотечні облігації; сертифікати фондів операцій з нерухомістю; інвестиційні сертифікати; казначейські зобов'язання України [7].

Акція – це емісійний цінний папір, який закріплює право її власника на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством і на частину майна, яке залишається після його ліквідації [1, с. 66]. Виходячи з вищевказаного, акції, як і корпоративні права, передбачають участь в управлінні підприємством та отримання дивідендів. Таким чином, акції не є монетарною статтею, що не є об'єктом даного дослідження.

Наступним елементом фінансових інвестицій є облигації. Облігація – цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником грошей, визначає відносини позики між власником облигації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облигації її номінальну вартість у передбачені умовами розміщення облигацій строк та виплатити доход за облигацією, якщо інше не передбачено умовами розміщення [7].

Облігації можуть випускати держава в особі державних органів влади, місцеві органи влади, акціонерні товариства, приватні підприємства. Найбільш важлива відмінність облигації від акції полягає в тому, що облигація представляє собою боргове зобов'язання емітента, тобто наданий йому кредит, оформлений у вигляді цінного паперу. Всі платежі за облигацією емітент повинен здійснювати в першу чергу порівняно з акціями і в обов'язковому порядку [1, с. 79].

У випадку випуску підприємством власних облигацій виникає кредиторська заборгованість цього підприємства перед його кредиторами, яка є пасивною статтею балансу. У зв'язку з цим об'єктом дослідження виступає лише облигації державних, місцевих позик та облигації випущені іншими підприємствами.

Таким чином, якщо заборгованість за облигаціями буде погашатися грошовими коштами вона є монетарною статтею.

Іпотечний сертифікат – особливий вид цінного паперу, забезпечений іпотечними активами або іпотеками [5]. Основною метою створення національної системи іпотечного кредитування є формування ефективних ринкових механізмів залучення довгострокових фінансових ресурсів у фінансово-кредитну сферу та забезпечення функціонування на цій основі ринку довгострокового іпотечного кредитування із застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів, які дають змогу поступово знизити вартість іпотечних кредитів для населення та суб'єктів господарювання і збільшити строки кредитування [10].

Тобто іпотечне кредитування є звичайною кредитною операцією банку, але іпотечне кредитування, в ході якого банк отримує заставну, має суттєві відмінності для організації банком самого процесу отримання кредиту, тоді як сутність процесу суттєво не змінюється, оскільки передбачається надання коштів клієнту та їх повернення в грошовій формі (із наданням майна в заставу або ні).

Іпотечними облигаціями є облигації, виконання зобов'язань емітента за якими забезпечене іпотечним покриттям. Іпотечні облигації є іменними цінними паперами. Іпотечна облигація засвідчує внесення грошових коштів її власником і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати йому номінальну вартість цієї облигації та грошового доходу в порядку, встановленому цим Законом та проспектом емісії, а в разі невиконання емітентом зобов'язань за іпотечною облигацією надає її власнику право задовольнити свою вимогу за рахунок іпотечного покриття [6].

Таким чином, слід відмітити, що іпотечні облигації, як і іпотечні сертифікати є монетарними статтями балансу.

Придбання цінних паперів умовно можна віднести до внесення капіталу в доходні види фондових інструментів.

Згідно з ПКУ, наступною формою фінансових інвестицій є придбання деривативів. Похідні інструменти (деривативи) – фінансові інструменти, які походять із (базуються на) інших фінансових інструментів, відомих як базові інструменти. До похідних інструментів належать

свопи, форварди, ф'ючерси та опціони [12]. Слід відмітити, що цій формі фінансових інвестицій не приділяється увага в процесі дослідження форм фінансового інвестування. Розглянемо можливість складових деривативів, форвардів, ф'ючерсів, опціонів та свопів, – виступати монетарними статтями.

Форвард – документ, який засвідчує обов'язкове до виконання зобов'язання однієї особи продати актив, а іншої – придбати у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією ціни в момент укладання контракту [8, с. 30].

Тобто укладання форвардного контракту передбачає, що одна сторона бере на себе зобов'язання здійснити поставку певної кількості базових інструментів на певну дату, зафіксовану в контракті, але віддалену значним проміжком часу від дати укладання угоди, а інша сторона (покупець) зобов'язується прийняти поставку за обумовленою ціною. Отже, всі умови форвардної угоди, у тому числі і ціна, визначаються контрагентами в момент її укладання, тобто наперед [8, с. 27].

Ф'ючерс – стандартний біржовий документ (договір, угода, контракт), що засвідчує необов'язкове до виконання зобов'язання купівлі-продажу базового активу в діяльності (на біржі завжди можна укласти офсетну угоду) через визначений часовий лаг та на визначених умовах в майбутньому [8, с. 33].

Наступна складова похідних фінансових інструментів – це опціон. Опціон – стандартний як біржовий, так і позабіржовий документ, який передбачає право вибору покупця між його альтернативними умовами та зобов'язує продавця до його виконання [8, с. 37].

Оскільки опціон надає право вибору, право купівлі або продажу тощо, то, відповідно, збільшується кредитний ризик для однієї із сторін. З метою мінімізації збитків внаслідок відмови контрагентом виконувати зобов'язання сторона, яка передає ризик за опціоном, сплачує певну суму винагороди (премію) контрагенту, який приймає на себе цей ризик. Тобто, в момент укладання опціону він вже має вартість, на відмінну від форварду або ф'ючерсу, де маржинальні (гарантійні) внески є частиною передоплати за базовий актив [8, с. 35].

Своп – це позабіржовий документ, який передбачає обмін фінансовими вигодами на погоджених умовах у майбутньому [8, с. 39]. Тобто, своп – це завжди позабіржова угода, яка не передбачає реального обміну активами або зобов'язаннями між контрагентами.

Отже, фактично визначити монетарність вищевказаних фінансових інструментів не можливо, оскільки вони є лише угодами, які, згідно з принципом бухгалтерського обліку превалювання сутності над формою, не відображаються на рахунках бухгалтерського обліку та фінансовій звітності, що відповідно унеможливує віднесення їх до складу монетарних чи немонетарних статей.

Крім того, фінансові інвестиції можуть здійснюватися у формі інших фінансових інструментів. Згідно із Законом України "Про цінні папери та фондовий ринок" [7], фінансові інструменти – цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), інструменти грошового обігу, відсоткові строкові контракти (форварди), строкові контракти на обмін (на певну дату в майбутньому) в разі залежності ціни від відсоткової ставки, валютного курсу чи фондового індексу (відсоткові, курсові чи індексні свопи), опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсів та відсоткові опціони). Таким чином, із перерахованих елементів слід віднести лише інструменти грошового обігу. Отже, цю форму, за вищевказаними формами фінансового інвестування віднести до внесення капіталу в доходні види грошових інструментів та включає депозитні вклади: строкові та на вимогу, скарбничі векселі, депозитні сертифікати та банківські акцепти.

До інших фінансових інструментів належать інструменти грошового обігу (депозитні вклади, депозитні сертифікати та банківські акцепти).

Депозитні вклади підприємств та придбання ними депозитних сертифікатів є не лише засобами збереження і накопичення, а й ефективним інструментом управління вільними грошовими залишками.

Згідно з Положенням про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [16], вклад (депозит) – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.

Вкладення коштів у депозити та (або) ощадні сертифікати є монетарними статтями обліку, що підтверджується МСБО 32 та П(С)БО 13 [17], згідно з якими монетарні фінансові активи та фінансові зобов'язання (які називають також монетарними фінансовими інструментами) – це фінансові активи та фінансові зобов'язання, які підлягають отриманню або сплаті у фіксованих сумах грошей або сумах, що можна визначити. Отже, у разі, коли підприємство кладе гроші на валютні депозити та (або) вкладає їх у валютні сертифікати, то згідно з П(с)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” [18] на дату балансу можуть утворюватись курсові різниці, як позитивні, так і негативні. При відображенні курсових різниць виникає питання, до яких, операційних чи неопераційних, їх зараховувати [11].

До складу інструментів грошового обігу включають також і депозитні сертифікати. Депозитний сертифікат – це цінний папір, який призначений для юридичних осіб.

Він може випускатися на період до одного року. Зберігаючи сертифікат – це цінний папір, який призначений для фізичних осіб. Він може випускатися на період до трьох років. Банківські сертифікати не можуть слугувати ні розрахунковим ні платіжним засобом за товари і послуги. Таким чином, депозитні сертифікати є лише документами, які підтверджують внесення коштів на депозитні рахунки в банках і не слід виділяти як окрема складова інструментів грошового обігу.

Наступним елементом є банківські акцепти. Акцепт – письмове повідомлення замовником переможця тендерів, яке засвідчує прийняття його тендерної пропозиції і згоду на її оплату [20]. Банківський акцепт – згода банку на оплату платіжних документів, форма гарантії їх оплати; оформляється у вигляді відповідного надпису банку-акцептанта. Вважаємо, що цей елемент інструментів грошового обігу не слід вважати фінансовою інвестицією, оскільки він не передбачає вкладення коштів або інших активів.

Отже, основними формами фінансових інвестицій є придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Серед яких монетарними можуть бути лише облигації, депозити та (або) ощадні сертифікати.

Розглянемо можливість отриманих векселів бути монетарним та немонетарним активом. Слід відмітити, що такий розподіл векселів є достатньо умовним, оскільки вексель в одній ситуації може бути розрахунковим засобом, тобто використовуватися при розрахунках, а в іншій ситуації – фінансовим інструментом. Монетарним є вексель, який використовується як розрахунковий інструмент, тобто у взаєминах покупця і продавця, при поставці продукції, виконанні робіт чи наданні послуг (рис. 4). Немонетарні векселі використовуються при так званих нетоварних операціях і, як правило, є об'єктом купівлі-продажу.

Рис. 4. Схема використання монетарного векселя

1 – відвантажені товари, надані послуги, виконані роботи постачальником (підрядником); 2 – виданий власний вексель покупця (замовника); 3 – перший векселедержатель передає вексель в погашення своєї кредиторської заборгованості

Отже, якщо вексель отриманий від покупця за відвантажені товари (надані послуги, виконані роботи), то вексель є монетарним, адже виконує роль засобу платежу. Вексель, отриманий від іншого векселедержателя за індосаментом в погашення заборгованості за товари, роботи, послуги є також монетарним.

До немонетарних відносяться векселі, що придбані за грошові кошти, та ті що отримані в обмін на цінні папери, або за договором міни. Немонетарні векселі котируються на вторинному ринку цінних паперів, а отже, не виконують функцію засобу платежу, а є товаром. Таким чином, немонетарні векселі є фінансовими інвестиціями в цінні папери з метою отримання економічних вигод (прибутку, відсотків, дивідендів).

Рис. 5. Трансформація векселя в залежності від характеру господарської операції

1 – підприємство придбає вексель у банківської установи з метою отримання економічних вигод; 2 – отримано товари; 3

– перший векселедержатель передає вексель в погашення своєї кредиторської заборгованості.

Таким чином, рис. 5 ілюструє зміну виду векселя, виходячи з операцій, в яких він приймає участь. Таким чином, залежно від характеру операцій з векселем буде змінюватися бухгалтерський облік цього фінансового інструменту. Віднесення векселів до монетарних чи немонетарних статей є важливим для здійснення державою регулювання економіки через застосування інструментів монетарної політики. Основним завданням монетарної політики є досягнення на національному ринку рівноваги, що характеризується повною зайнятістю та низьким рівнем інфляції.

Таким чином, виокремлення монетарних і немонетарних векселів залежить від функцій які виконує цей фінансовий інструмент. Монетарний вексель опосередковує відносини між контрагентами та використовується як розрахунковий інструмент, у взаєминах покупця і продавця, при поставці продукції, виконанні робіт чи наданні послуг. Вексель стає немонетарним, тоді коли використовується як фінансовий інструмент. Немонетарний вексель застосовується при так званих нетоварних операціях і, як правило, є об'єктом купівлі-продажу. До немонетарних векселів відносяться векселі, які придбані в банківських і фінансових установах з метою отримання економічних вигід.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, можливість змішаних активів бути монетарними залежить від економічного змісту господарських операцій. Так, зокрема, дебіторська заборгованість та/або векселі будуть немонетарним активом у випадку погашення не грошовими коштами (здійснення бартерних операцій) або ж перепродажу такої заборгованості (факторинг). Монетарними можуть бути ці складові змішаних активів у випадку здійснення розрахунків в грошовій формі. В процесі дослідження визначено, що серед складових фінансових інвестицій монетарними можуть бути лише облигації, депозити та (або) ощадні сертифікати у випадку погашення їх грошовими коштами. Отже, основними умовами визнання змішаних активів монетарними є використання їх як засобу платежу та погашення в грошовій формі. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вивчення відображення змішаних монетарних активів в системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності.

Список використаної літератури:

1. Буренин А.Н. Рынок ценных бумаг и производственных финансовых инструментов: [учебное пособие] / А.Н. Буренин. – М., 1 Федеративная Книготорговая Компания, 1998. – 352 с. 2. Ворсовський О.Л. Формування ринкових відносин в Україні / О.Л. Ворсовський. – 2008. – №3(82). – с. 58-75.3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>

4. Економічна теорія: політекономія: [підручник] / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання-Прес, 2007. – 719 с. 5. Закон України “Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати” від 19.06.2003 № 979-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/979-15> 6. Закон України “Про іпотечні облигації” від 22.12.2005 № 3273-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3273-15> 7. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> 8. Здреник В.С. Бухгалтерський облік і контроль операцій з похідними фінансовими інструментами: дис. кандидата екон. наук: 08.00.09 / Василь Степанович Здреник. – Житомир, 2010. – 305 с. 9. Ивашевская Е.М. Учет товарных и финансовых операций с векселем: проблемы и пути решения / Е.М. Ивашевская // Технический прогресс та ефективність виробництва: Вісник Національного технічного

університету. Збірка наукових праць. – Випуск 24. – Харків: НТУ “Харківський політехнічний інститут”, 2001. – С. 185-187. 10. Коренева О.Г. Облік операцій з іпотечного кредитування: стан і перспективи / О.Г. Коренева, О.В. Карпенко [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/5072/1/ipoteka.pdf&sa=U&ei=zYz2T5WfK86Lswb4_t2tBQ&ved=0CBIQFjAA&usq=AFQjCNFDCl-vxD3FRmDv_tM1Q-OxRwfoQA 11. Лень В.С. Облік депозитів та ощадних сертифікатів / В.С. Лень, Ю.А. Гливенко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vcndtu/2009_38/14.htm 12. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків” затверджені Постановою Правлінням Національного банку України від 15.03.2004 № 104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04> 13. Нижний С.В. Правове регулювання застави корпоративних прав / С.В. Нижний // Університетські наукові записки. – 2006. – №3-4 (19-20). – С. 187-192. 14. Пилипенко О.І. Корпоративні права в системі бухгалтерського обліку: монографія // О.І. Пилипенко. – Житомир: ФОП Кузьмін Дн.Л., 2010. – 612 с. 15. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> 16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> 17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 “Фінансові інструменти”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.01 № 559 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01> 18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 “Вплив змін валютних курсів”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.00 № 193 559 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> 19. Полозова В.М. Особливості управління портфелем фінансових інвестицій підприємства / В.М. Полозова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vchnu/Ekon/2009_4_2/pdf/114-117.pdf&sa=U&ei=wJfNT5zl-nd4QT7jcW_Ag&ved=0CBgQFjAB&usq=AFQjCNFYwkw0tse2kveim4W-QefovdhlLg 20. Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики України “Про затвердження Порядку придбання товарів, робіт і послуг ліцензіатами, ціни (тарифи) на відповідну діяльність яких встановлюються НКРЕ” від 25.12.2002 № 1455 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v1455227-02> 21. Резнікова О.О. Іноземні інвестиції та економічний розвиток України / О.О. Резнікова // Науковий вісник. Державна академія статистики, обліку та аудиту. Збірник наукових праць. – Київ, 2003. – №1. – 100 с. 22. Шик Л.М. Стан іноземного інвестування в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення / Л.М. Шик // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3(7). – с. 217-224.

СКОРОБОГАТОВА Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та аудиту Керченського державного морського технологічного університету.

Наукові інтереси:

– проблеми обліку, контролю та аналізу дебіторської заборгованості, фінансових інвестицій та векселів;
– облік монетарних активів.

Надійшла до редакції: 02.04.12 р.